

УДК 373.2.015.31:159.954

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2\(221\)-49-53](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2(221)-49-53)

НОВОСЕЛЕЦЬКА ІРИНА ЕДУАРДІВНА,

докторка філософії, старша викладачка кафедри дошкільної освіти,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Iryna Novoseletska,

PhD, Senior Lecturer at the Department of Preschool Education,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine

E-mail: i.novoseletska@kubg.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1487-1021>

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ: ПРИРОДА ТАЛАНТУ

А Досліджено дуалістичну природу таланту в контексті розвитку дитини п'ятого року життя. Проаналізовано два ключові підходи до розуміння сутності таланту: як результату систематичного зовнішнього впливу через художньо-продуктивну діяльність, та як вродженої самостійної якості особистості. Розкрито роль освітньої і творчої взаємодії дитини та дорослого у формуванні здібностей на основі природних задатків. Висвітлено структурні компоненти таланту, зокрема когнітивний, мотиваційний, емоційний, вольовий компоненти. Особлива увага приділяється віковій специфіці, а саме п'ятий рік життя дитини, що характеризується інтенсивним розвитком уяви, образного мислення та здатності до творчого самовираження. Обґрунтовано необхідність формування нестандартного мислення та інноваційності у дітей п'ятого року життя в контексті динамічного розвитку сучасного суспільства. Визначено значення раннього розвитку творчих, наукових, технічних чи будь-яких інших талантів дитини для забезпечення стійкого розвитку суспільства та наукового прогресу.

Ключові слова: талант; природа таланту; творчі здібності; діти п'ятого року життя

DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES IN FIVE-YEAR-OLD CHILDREN: THE NATURE OF TALENT

С This article explores the dualistic nature of talent in the context of a fifth-year-old child. This study analyzes two key approaches to understanding the essence of talent: systematic external influences through artistic and productive activities and the innate, independent quality of personality. The role of educational and creative interaction between a child and an adult in the formation of abilities based on natural inclinations is revealed. The structural components of talent, in particular, cognitive, motivational, emotional, and volitional components, are highlighted. Particular attention is paid to age specificity, namely, the fifth year of a child's life, which is characterized by the intensive development of imagination, imaginative thinking, and the ability to express oneself creatively. The necessity of forming nonstandard thinking and innovation in fifth-year-old children in the context of the dynamic development of modern society is substantiated. The importance of the early development of creative, scientific, technical, or any other talent of a child for ensuring the sustainable development of society and scientific progress is determined.

Keywords: talent; nature of talent; creative abilities; fifth-year-old children

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями.

Актуальність проблеми розвитку творчих здібностей дітей п'ятого року життя в контексті сучасних психолого-педагогічних досліджень зумовлена низкою визначальних чинників, що окреслюють стратегічні напрями особистісного становлення дитини в умовах динамічного соціокультурного середовища.

Сучасна освітня парадигма розглядає розвиток творчих здібностей як складний, багатовимірний процес, що виходить за межі традиційного розуміння таланту як вродженої якості. Період п'ятого року життя є сенситивним для формування

творчого потенціалу дитини. У цьому віці відбуваються принципи новоутворення у психічному розвитку, якот: стрімке збагачення уявлень про навколишній світ; розширення когнітивних можливостей дитини; формування стійкої мотивації до пізнавальної діяльності; актуалізація креативних форм самовираження.

Суттєвою проблемою сучасної дошкільної освіти є недостатнє впровадження комплексних методик виявлення та розвитку творчого потенціалу дітей, зрощення таланту шляхом індивідуального підходу. Велика кількість існуючих підходів або надмірно формалізовані, або не враховують індивідуальну природу таланту кожної дитини. Саме тому

є необхідність в уточненні природи походження таланту та усвідомленні його зв'язку з розбудовою стратегії розвитку творчих здібностей дітей п'ятого року життя.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку та походження природи таланту присвячені роботи І. Білої, О. Дронової, В. Рогозіної, Л. Шульги. Однак мова у них йде про дітей старшого дошкільного віку (6–7 роки життя). Сучасні психолого-педагогічні дослідження засвідчують, що онтогенетичний період становлення творчого потенціалу особистості характеризується сенситивністю у віковому діапазоні 4–5 років.

Наукова гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що системний психолого-педагогічний супровід розвитку творчого потенціалу дітей п'ятого року життя виступає основою формування стійких творчих компетентностей у подальшому онтогенезі особистості. Відтак, у роботах О. Безсонової, О. Половіної, М. Стаднійчук, Л. Шульги прослідковується думка, що дитина середнього дошкільного віку вже має певну базу знань, умінь і навичок, що сприяють її творчому розвитку як у родині, так і поза її межами [6; 5; 8]. Основою для розквіту творчості та таланту є саме діяльність, у якій проявляються здібності. Розвиток особистості найефективніший тоді, коли спостерігається гармонійне поєднання внутрішніх задатків, мотивів певної діяльності та зовнішнього середовища.

Але яке місце у розвитку творчих здібностей дитини п'ятого року життя займає талант?

Аналізуючи дослідження А. Апішевої, О. Бреусенко-Кузнєцова, О. Винославської, О. Васильєвої, В. Зливкова, розуміємо, що трактувати поняття «талант» можна по-різному.

Талант – високий рівень обдарованості, природний хист дитини до певного виду діяльності; видатні природні здібності (індивідуально-психологічні особливості людини, які відповідають умовам успішного виконання тієї чи іншої діяльності, а саме – набуття знань, умінь і навичок; використання їх у праці) до діяльності в якійсь галузі та уміння, які розвиваються з набуттям навичок і досвіду. Талант обумовлює високий рівень розвитку спеціальних здібностей, які дають дитині змогу успішно, самостійно й оригінально виконати певну складну діяльність. Така сукупність здібностей дає змогу одержати продукт діяльності, який вирізняється новизною, високим рівнем досконалості і суспільною значущістю [1].

Питанням вивчення психології таланту та обдарованості, нейропсихологічними основами таланту займаються С. Пінкер та Е. Кандель, головним твердженням яких є наступне: талант – це не лише природний дар, але й результат цілеспрямованого розвитку особистості; талант – складна біопсихосоціальна система, що формується через взаємодію природних задатків та зовнішніх умов [10; 11].

Кожен зі згаданих нами дослідників зробив значний внесок у розуміння природи таланту, розглядаючи його з різних наукових перспектив.

Мета статті полягає в аналізі природи походження таланту дітей п'ятого року життя.

Викладення основного матеріалу. Основою дитячої творчості є задатки дитини, які розвиваються в здібності під впливом певних умов. Оскільки кожна дитина є творчо наділена від народження, важливе місце під час організації її діяльності займає педагогічний супровід, де завданням педагога є своєчасне виявлення задатків кожної дитини. Здібності, як індивідуально-типологічні особливості, не являються вродженими. Вони розвиваються в процесі творчої діяльності, яка виникає на задатках творчого потенціалу та зацікавленості дитини. Вродженими можуть бути анатомо-фізіологічні особливості або задатки особистості, що лежать в основі здібностей. Здібності дитини не виявляються, а виникають і формуються під час ефективного розвитку її задатків. Розвиток особистості найефективніший тоді, коли спостерігається гармонійне поєднання внутрішніх задатків, мотивів певної діяльності та середовища, в якому перебуває дитина.

Важливо розвивати творчі здібності дитини саме з раннього та дошкільного віку, оскільки саме в цьому віці задатки та здібності, як правило, ще не мають чіткого окреслення та яскравого прояву. Вони знаходяться у так званому латентному стані (лат. – прихований, невидимий) – такий, що ще не має зовнішніх видимих проявів. Саме в дошкільному віці професійний педагогічний супровід і правильно організоване середовище можуть «підняти на поверхню» задатки та, як результат, розвинути творчі здібності дитини [4]. Роздуми щодо цього питання знаходимо у роботах сучасних науковців І. Демченко, Т. Житнік, О. Іваненко, О. Половіної, О. Семенова.

Однак серед наукового товариства існує твердження, що якісний рівень розвитку здібностей описується поняттям «талант», що трактується як сукупність здібностей, що дозволяють отримати оригінальний, досконалий і суспільно значущий продукт діяльності; поняттям «геніальність», під яким розуміють здатність здійснювати принципові зрушення в тій чи іншій сфері творчості [3].

До питання розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку підходила і Л. Шульга. Аналізуючи роботи науковиці, робимо висновок, що підґрунтям для розвитку творчих здібностей дошкільника є психологічні особливості дошкільного віку: здатність до емоційної чутливості, вміння «входити» в уявну ситуацію, переживати й емоційно відгукуватися на красу в житті та мистецтві, емоційна щирість, образне мислення, асоціативність, пізнавальна активність, динамічність і яскравість уяви. Авторка вбачає систему роботи з дітьми через розвиток творчих здібностей, природних нахилів дітей через емоції, почуття, через естетичне ставлення до природи, через використання різних методів образотворчого мистецтва, що стимулює прагнення дитини до творчого пошуку [8].

Також важливою для нашого дослідження природи таланту є думка Д. Гілфорда, який розробив концепцію креативності як універсальної пізнавальної творчої здібності, в основу якої поклав теорію мультифакторної структури інтелекту. Тут важливо зазначити, що термін «креативність» раніше у літературі використовувався як «творчі здібності»,

однак пізніше почав витіснятися мовним запозиченням з англійської мови (creativity, creative). У своїй науковій діяльності Д. Гілфорд розглядав конвергентне та дивергентне мислення. На його думку саме дивергентне мислення детермінує креативність. Відповідно до його концепції характеристиками креативності є:

- здатність до виявлення та постановки проблеми;
- здатність до генерування великої кількості ідей;
- здатність до продукування різноманітних ідей (гнучкість);
- здатність нестандартного реагування на подразники (оригінальність);
- здатність до вдосконалення об'єкта;
- здатність вирішувати проблеми [9].

Із перших днів життя дитина ще на підсвідомому рівні обирає, що їй більше імпонує: які звуки та відчуття, який колір, яка людина. Згодом дитина зростає та обирає вид діяльності, до якого в неї є хист. Цей потяг формується безліччю факторами, але й, можливо, один із найголовніших – уроджений талант?

Природою видатних розумових і творчих здібностей особистості з незапам'ятних часів цікавилися філософи і мислителі, а пізніше і психологи та педагоги. Однак складну структуру людського розуму пізнати важко, тому погляди античних і сучасних науковців на це питання також відрізняються.

Мислителі досхоластичного періоду отожднюють талант із божественним даром, оскільки філософія підпорядкована релігії. Платон, Сенека наполягали на думці, що існує містична сила (доля, рок), що визначає розвиток особистості. У той же час вони визнають існування духовних, моральних і добродесних якостей і заперечують роль навчання для перетворення ремесла у майстерність.

У психології Просвітництва талант – це чистота людського розуму від народження. Теорія «чистої дошки» (tabula rasa)

почала замінювати ідею божественного походження генія. За словами англійського філософа Дж. Локка, не існує вроджених передумов, а високий стан знання є результатом пережитого досвіду. Із цієї точкою зору не погоджуються Г. Лейбніц, Р. Декарт, позиціонуючи поняття «вроджені ідеї». На початку XIX століття експериментальні дослідження поширилися, психологія стала самостійною наукою. Запровадження британським вченим Ф. Гальтоном емпіричних методів у вивченні таланту привело його до висновків про спадковість геніальності. Із появою асоціативного напрямку у психології талант стали пов'язувати з якістю пам'яті та інтелектом, завдяки французькому психологу А. Біне.

На початку 1980-х років Г. Гарднер виділив сім типів таланту, інтелекту:

- вербально-лінгвістичний (відповідає за здатність писати і читати, властивий журналістам, письменникам і юристам);
- цифровий (характерний для математиків, бухгалтерів, інженерів, програмістів);
- просторовий (властивий дизайнерам, архітекторам і художникам);
- фізичний (ним наділені спортсмени, танцівники, хореографи, – ці люди легше навчаються на практиці);
- особистісний (відповідає за те, як людина пізнає себе);
- міжособистісний (люди із цим талантом часто стають політиками, бізнесменами, керівниками, адвокатами, психологами, акторами);
- талант природничий (успішні дресирувальники, агрономи, ветеринари, селекціонери, астрономи) [2].

Апелюючи до думки вищезазначених науковців, ми розділяємо поняття «талант», «геніальність», «обдарованість». Незважаючи на подібність цих понять, прослідковується відмінність між ними (рис. 1):

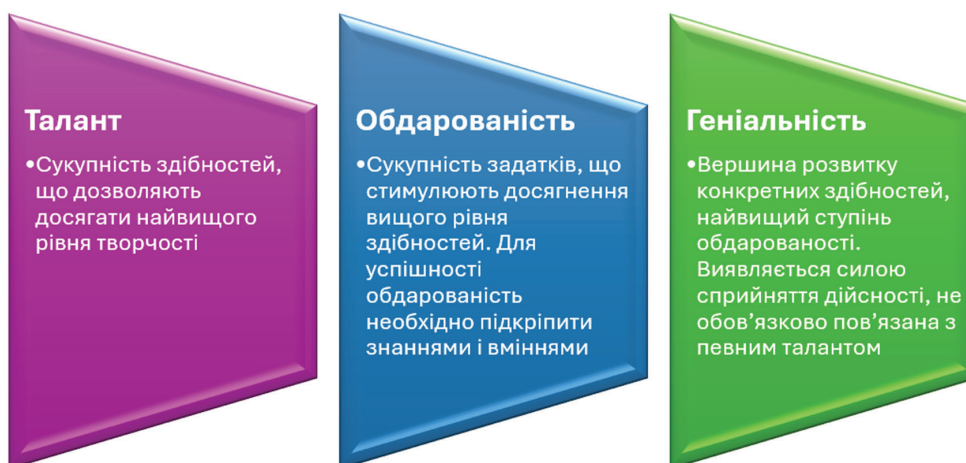

Рис. 1. Відмінність понять «талант», «геніальність», «обдарованість»

У залежності від своєї соціальної та моральної спрямованості талант може мати як конструктивні, так і деструктивні вияви [7, с. 196–197]. Із цього можна зробити висновок, що мати талант – не означає бути талановитим. Для того, щоб використовувати свій талант необхідно постійно

бути у процесі розвитку. І якщо переносити це твердження на дитину п'ятого року життя, то очевидно, що тільки за допомогою регулярної творчої взаємодії дорослого і дитини, талант може розкрити маленьку особистість і рівень її можливостей.

Отже, з одного боку, сутність таланту має спиратися на систематичний вплив ззовні, наприклад, – художньо-продуктивну діяльність дитини та дорослого, яка впливає на розвиток здібностей на основі задатків, усієї структури особистості, типологічних особливостей вищої нервової діяльності і формування на цій основі характеру дитини дошкільного віку. Освітня і творча взаємодія дитини та дорослого – це процес, у якому дошкільник знайомиться, мотивується та розвиває пізнавальну активність.

З іншого боку, талант виступає самостійною якістю особистості, яка є вродженою або дається дитині з народження, або ні. Важливо звернути увагу на те, що талант – це особлива внутрішня характеристика, яка виявляється в креативності й глибокій внутрішній мотивації, а також має чіткі структурні компоненти:

- когнітивний компонент (розумові здібності);
- мотиваційний компонент (прагнення до самореалізації);
- емоційний компонент (чутливість і сприйнятливність);
- вольовий компонент (наполегливість).

Продовжуючи вивчати питання природи таланту, ґрунтуємось на дослідженні В. Моляко, який у своєму дослідженні виявив наступні складники таланту [3]:

- задатки, схильності, що проявляються в підвищеній чутливості, визначеній вибірковості, перевагах, а також у динамічності психічних процесів;
- інтереси, їхня спрямованість, частота і систематичність їхніх проявів, домінування пізнавальних інтересів;
- допитливість, прагнення до створення нового, схильність до вирішення і пошуку проблем;
- швидкість у засвоєнні нової інформації, утворення асоціативних масивів;
- схильність до постійних порівнянь, зіставлень, вироблення еталонів для наступного відбору;
- прояв загального інтелекту – схоплювання, розуміння, швидкість оцінок і вибору шляху рішення, адекватність дій;
- емоційна забарвленість окремих процесів, емоційне ставлення, вплив почуттів на суб'єктивне оцінювання, вибір, перевагу тощо;
- наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працьовитість, систематичність у роботі, сміливе прийняття рішень;
- творче мислення – вміння комбінувати, знаходити аналоги, реконструювати;
- схильність до зміни варіантів, економічність у рішеннях, раціональне використання коштів, часу тощо;
- інтуїтивізм – схильність до надшвидких оцінок, рішень, прогнозів;
- порівняно швидше оволодіння вміннями, навичками, прийомами, оволодіння технікою праці, ремісничим майстерністю;
- здатності до вироблення особистісних стратегій і тактик при вирішенні загальних і нових спеціальних проблем, завдань, пошук виходу зі складних, нестандартних, екстремальних ситуацій (рис. 2).

Рис. 2. Складники таланту за В. Моляко

Ґрунтуючись на дослідженнях науковців і послуговуючись власними науковими розвідками, підсумовуємо, що талант потребує постійного вдосконалення шляхом саморозвитку та практикування у творчій взаємодії дитини та дорослого. Вроджені задатки створюють основу, але без розвитку та практики вони можуть залишитися нереалізованими. Водночас, наполеглива праця без природної схильності теж може привести до високих результатів, хоч і потребуватиме більше зусиль.

Отже, вважаємо доцільним розглядати талант як взаємодію природних задатків та набутого досвіду, де:

- вроджені здібності визначають початкову «стартову позицію»;
- навчання та практика визначають кінцевий результат;
- успіх залежить від поєднання обох факторів та їх взаємного підсилення.

Висновки з даного дослідження. Результати аналізу наукових джерел щодо питання природи походження таланту показали, що, окрім факторів, має вплив на розвиток творчих здібностей дітей п'ятого року життя, і наявність вродженого таланту є вагомим фактором швидкості та якості розвитку цих здібностей. Ґрунтуючись на результатах цього дослідження, бачимо, що природа таланту постає як унікальна система взаємодії вроджених задатків, соціального середовища та індивідуальної траєкторії особистісного розвитку.

Зважаючи на динамічність розвитку суспільства, очевидним є необхідність формування у дітей дошкільного віку, зокрема п'ятого року життя, нестандартного мислення, інноваційності та здатності знаходити оригінальні рішення у складних ситуаціях. Діти, котрі змалку мають можливість розвивати свої художні, наукові чи технічні таланти, здатні до стійкого розвитку суспільства, наукового прориву та гармонійного співіснування.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у формуванні структури індивідуального підходу до розвитку та вивищення таланту дітей п'ятого року життя засобами мистецтва у закладах дошкільної освіти, що буде враховувати стратегічні напрями особистісного становлення дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Винославська О. В. (Ред.). Психологія : навч. посіб. Київ : ІНКОС, 2005. 351 с.
2. Гарднер Г. Рамки розуму. Київ : Вільямс, 2007. 345 с.
3. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень : колект. монографія / за ред.: В. О. Моляко, О. Л. Музика. Житомир : Рута, 2006. 319 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2799/1/monographiya.pdf>
4. Новоселецька І. Е. Розвиток художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя засобами мистецтва : дис. д-ра філос. пед. наук : 012. Київ, 2021. 193 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/35805>.
5. Половіна О. А., Стаднійчук М. А. Природа творчих здібностей дітей третього року життя: філософсько-психологічний аспект. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. № 34. С. 132–143. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-34-132-143>
6. Турянська А. М. Сучасні напрями психолого-педагогічних досліджень розвитку обдарованих дітей. *Актуальні проблеми дошкільної і спеціальної освіти: інновації та перспективи* : матеріали Всеукр. студ. конф. (22 травня 2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С. 23–27.
7. Хамітов Н. В. Філософський словник. Людина та світ. Київ : КНТ : Центр учбової літератури, 2006. 308 с.
8. Шульга Л. М. Упровадження технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. № 23, т. 3. С. 179–183. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/23_2019/part_3/34.pdf
9. Guilford J. P. *Creative talents: Their nature, uses and development*. Buffalo ; NY : Bearly Limited, 1986. 320 p.
10. Kandel E. R. *In Search of Memory: The Emergence of a New Science of Mind*. New York : W. W. Norton & Company, 2006. 510 p.
11. Pinker S. *The Blank Slate: The Modern Denial of Human Nature*. 2nd ed., with a new afterword. New York : Penguin Books, 2016. 531 p.

References

1. Vynoslavskaya, O. V. (Ed.) (2005). *Psykhologhiia [Psychology]: navchalnyi posibnyk*. Kyiv: INKOS [in Ukrainian].
2. Gardner, H. (2007). *Ramky rozumu [Frames of mind]*. Kyiv: Viliams [in Ukrainian].
3. Molyako, V. O., & Muzyka, O. L. (Eds.). (2006). *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen [Abilities, creativity, giftedness: theory, methodology, research results]: kolektyvna monohrafiia*. Zhytomyr: Ruta [in Ukrainian].
4. Novoseletska, I. E. (2021). *Rozvytok khudozhno-tvorchykh zdibnostei ditei piatoho roku zhyttia zasobamy mystetstva [Development of artistic and creative abilities of children of the fifth year of life through art]*. (PhD diss.). Kyiv. Retrieved from <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/35805> [in Ukrainian].
5. Polovina, O. A., & Stadnichuk, M. A. (2023). *Pryroda tvorchykh zdibnostei ditei tretoho roku zhyttia: filosofsko-psykhologichnyi aspekt [The nature of creative abilities of children in their third year of life: a philosophical and psychological aspect]*. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka [Teacher education: theory and practice]*, 34, 132-143 [in Ukrainian].
6. Turianska, A.-M. (2024). *Suchasni napriamy psykhologo-pedahohichnykh doslidzhen rozvytku obdarovanykh ditei [Modern directions of psychological and pedagogical research on the development of gifted children]*. In *Aktualni problemy doshkilnoi i spetsialnoi osvity: innovatsii ta perspektyvy [Current problems of preschool and special education: innovations and prospects]: materialy vseukr. stud. konf. (pp. 23-27)*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
7. Khamitov, N. V. (2006). *Filosofskyi slovnyk. Liudyna ta svit [Philosophical Dictionary. Man and the World]*. Kyiv: KNT; Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
8. Shulha, L. M. (2019). *Uprovadzhennia tekhnolohii rozvytku tvorchykh zdibnostei ditei doshkilnoho viku na zaniattiakh iz malюvannia [Implementation of technology for developing creative abilities of preschool children in drawing classes]*. *Aktualni pyttannia humanitarnykh nauk [Current issues in the humanities]*, 3 (23), 179-183 [in Ukrainian].
9. Guilford, J. P. (1986). *Creative talents: Their nature, uses and development*. Buffalo; NY: Bearly Limited.
10. Kandel, E. R. (2006). *In search of memory: The emergence of a new science of mind*. New York: W. W. Norton & Company.
11. Pinker, S. (2016). *The blank slate: The modern denial of human nature*. New York: Penguin Books.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 14.02.2025